

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

IZOBRAŽEVANJE
BREZPOSELNIH

Anja Pirec

Koper, 2007

Mentor: asist. mag., Suzana Sedmak

POVZETEK

V zaključni projektni nalogi je obravnavan problem brezposelnosti, ki je dandanes zelo pogost tako v državah po svetu kot tudi v Sloveniji. Brezposelnost se pojavlja pri različnih skupinah ljudi: med mladimi, ki prvič vstopajo na trg dela, starejšimi ljudmi, ženskami, predvsem pa med nizko izobraženimi osebami. Delodajalci vedno bolj iščejo izobraženo in usposobljeno delovno silo, zato je zelo pomembno izobraževanje tako brezposelnih kot tudi oseb, ki so še v delovnem razmerju. Območne službe zavoda za zaposlovanje glede na stanje, potrebe, strukturo brezposelnih oseb in predvideno denarno kvoto izdelajo načrt za vključitev brezposelnih oseb v ukrepe aktivne politike zaposlovanja. Aktivna politika zaposlovanja predstavlja skupek programov in ukrepov za zmanjševanje brezposelnosti. Kljub vsem ukrepom in dejavnostim, ki so na voljo brezposelnim na področju izobraževanja, ugotavljamo, da ti sami premalo naredijo na tem področju.

Ključne besede: brezposelnost, izobraževanje, izobraževanje odraslih, aktivna politika zaposlovanja, program izobraževanja brezposelnih oseb.

ABSTRACT

The concluding paper deals with the problem of unemployment which is present both in Slovenia as in other countries. This issue affects different demographics: the younger population entering the labour market, as well as the older population, women, but mostly people with a lower degree of education. Employees have increased their demands in the search for an educated and qualified workforce, rendering education of both the unemployed and the employed very important. On the basis of current conditions, demands, structure of the unemployed and the expected money quota, local employment offices of the Employment Service create a plan to include unemployed people in the active employment policy programmes. The active employment policy consists of several programmes and measures aimed to decreasing unemployment. In spite of all the measures and activities concerning the education of the unemployed, it is clear that these efforts alone are not enough.

Key words: unemployment, education, adult education, active employment policy, education of the unemployed programme.

UDK: 374.7:331.586-057.19(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Brezposelnost	3
2.1	Gibanje na trgu dela med letoma 1993 in 2006	4
2.2	Vrste brezposelnosti	4
2.3	Merjenje brezposelnosti	6
2.3.1	Registrsko merjenje brezposelnosti	6
2.3.2	Anketno merjenje brezposelnosti	6
2.4	Struktura brezposelnosti v OS Nova Gorica	7
2.5	Značilne skupine brezposelnih oseb	9
3	Izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb	11
3.1	Izobraževanje	11
3.2	Izobraževanje brezposelnih oseb	12
3.3	Izobraževalne značilnosti brezposelnih oseb	13
3.4	Cilji izobraževanja brezposelnih oseb	14
3.5	Aktivna politika zaposlovanja	15
4	Program izobraževanja za brezposelne osebe	19
4.1	Cilji programa in ciljna skupina	19
4.2	Vrste programov in čas trajanja	20
4.3	Obseg in izvajalci	21
4.4	Stroški izvajanja programa	22
4.5	Dejavnosti, namenjene brezposelnim osebam	23
4.5.1	Projektno učenje za mlajše odrasle	23
4.5.2	Informiranje in motiviranje brezposelnih oseb	23
4.5.3	Poklicno in drugo svetovanje	23
4.5.4	Priprava kandidatov na nadaljnje izobraževanje	23
4.5.5	Spremljanje	23
4.5.6	Učna pomoč	24
4.6	Programi za usposabljanje in izobraževanje v letu 2006 v OS Nova Gorica	24
5	Raziskovalni del (analiza in rezultati)	29
6	Sklep	37
	Literatura	39

SLIKE

Slika 2.1 Gibanje registrirane brezposelnosti v OS Nova Gorica v letih 1991–2006	7
Slika 2.2 Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb v OS Nova Gorica v letih 2005 in 2006	8
Slika 5.1 Delež anketiranih moških in žensk.....	29
Slika 5.2 Starostna struktura anketirancev	29
Slika 5.3 Izobrazbena struktura anketirancev.....	30
Slika 5.4 Starostna struktura vzorca anketiranih teže zaposljivih oseb.....	31
Slika 5.5 Izobrazbena struktura vzorca 30 anketiranih teže zaposljivih oseb	31
Slika 5.6 Prikaz odgovorov o vplivu stopnje izobrazbe pri iskanju zaposlitve.....	32
Slika 5.7 Prikaz odgovorov o merilih pri izbiri kandidatov za delovno mesto	34
Slika 5.8 Prikaz odgovorov o merilih pri izbiri kandidatov za delovno mesto	35

TABELE

Tabela 4.1 Predvideno število vključitev v šolskem letu 2006/2007	21
Tabela 4.2 Udeleženci izobraževanj in usposabljanj v letu 2006 v Območni službi Nova Gorica Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje	25
Tabela 5.1 Odgovori na vprašanje o merilih za izbiro za delovno mesto	33
Tabela 5.2 Število odgovorov na vprašanje o tem, katere skupine brezposelnih so v najslabšem položaju pri iskanju zaposlitve	34
Tabela 5.3 Primer zaposlitvenega vzorca.....	36

KRAJŠAVE

APZ	Aktivna politika zaposlovanja
BDP	Bruto domači proizvod
ILO	International Labour Organisation (Mednarodna delovna organizacija)

1 UVOD

Izguba delovnega mesta je pogosto travmatičen dogodek. Delo ni samo sredstvo za pridobivanje denarja, je del naše identitete. Pokriva naše socialne potrebe – potrebo po dokazovanju, druženju; tega pogosto ne opazimo, dokler ne ostanemo brez dela (Zaletel 2006, 51).

Z brezposelnostjo se ne moremo in nočemo sprijazniti, niti kot posameznik niti kot družba. S seboj prinaša celo vrsto negativnih posledic na finančnem in psihosocialnem področju. Brezposelni imajo po navadi velike težave s pomanjkanjem denarja, z izgubo samospoštovanja, posledično pa tudi težave v družini. Brezposelnosti se velikokrat ne da izogniti, kadar se pojavi, pa jo je mogoče odpravljati s temu namenjenimi ukrepi.

Za brezposelnost obstajajo različni vzroki. Med njimi izstopata predvsem prenizka izobrazbena raven oseb ter neuravnoteženost med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Izobrazba in brezposelnost sta pojma, ki sta med seboj tesno prepletena, saj je med brezposelnimi osebami veliko takih, ki nimajo dovolj visoke izobrazbe in posledično imajo zaradi tega zelo malo možnosti za zaposlitev. Veliko oseb se tega problema zaveda, vendar se še vedno precej zanašajo na pomoč zavoda in se sami le malokrat vključijo v kakršnokoli izobraževanje ali usposabljanje. Zaradi tega je zelo pomembno spodbujanje mladih pri pridobitvi čim višje izobrazbe ter spodbujanje starejših oseb pri vseživljenjskem učenju.

Glavno vlogo pri omogočanju pomoči brezposelnim osebam ima Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, ki osebam brez izobrazbe ali s pomanjkljivo izobrazbo, omogoča pridobitev te. Pri tem ima pomembno vlogo tudi aktivna politika zaposlovanja, ki je bila ob pojavu večje brezposelnosti v Sloveniji zasnovana po zgledu držav, ki se že dalj časa ukvarjajo s tovrstnim problemom. Država tako posega na trg delovne sile, da bi uravnala njegovo delovanje ter preprečevala prehitro naraščanje števila brezposelnih ter vse negativne posledice, ki jih brezposelnost prinaša.

Namen projektne naloge je ugotoviti, kako država posega na trg dela, kateri so ukrepi za zmanjševanje brezposelnosti, kaj o tem menijo prizadete osebe (brezposelni) in kaj sami naredijo na tem področju. V celotni projektni nalogi sem se osredotočila na novogoriško območje.

V prvem poglavju je prikazan problem brezposelnosti, gibanje te v določenem časovnem obdobju, vrste in merjenje brezposelnosti, na koncu pa so predstavljene značilne skupine brezposelnih oseb ter stanje v OS Nova Gorica.

Drugo poglavje obravnava pomen izobraževanja, posebnosti izobraževanja brezposelnih oseb, vsebuje pa tudi kratek opis aktivne politike zaposlovanja.

V tretjem poglavju je predstavljen program izobraževanja za brezposelne osebe (cilji in vrste programov, komu je namenjen, kdo so lahko izvajalci) ter dejavnosti v

Uvod

zvezi z izobraževanjem, ki jih je prejšnje šolsko leto izpeljala OS Nova Gorica (opis, število udeležencev, uspešnost).

V četrtem poglavju pa smo interpretirali vprašalnik, ki je bil izpeljan med brezposelnimi v OS Nova Gorica.

2 BREZPOSELNOST

V Sloveniji je bilo septembra 2007 66.658 brezposelnih. Med temi je veliko oseb z nizko stopnjo izobrazbe. Gibanja registrirane brezposelnosti se počasi izboljšujejo, spet pa med brezposelnimi narašča število starejših od 50 let. Stopnja brezposelnih žensk ostaja še zmeraj višja od stopnje brezposelnih moških. Veliko brezposelnih je tudi med mladimi. Pri stopnji brezposelnosti so med regijami še zmeraj velike razlike. Tako je stopnja brezposelnosti v pomurski regiji, kjer je najvišja, več kot dvakrat višja kot v goriški regiji, kjer je najnižja.

Za brezposelnost na Slovenskem so trenutno vzrok naslednji problemi (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2003, 10):

- prepočasen razvoj storitvenega sektorja in prepočasno posodabljanje predelovalnih dejavnosti,
- vse večje neskladje med poklicnimi potrebami delodajalcev in poklicno ponudbo tistih, ki ponujajo delo,
- visoko število tako imenovanih rizičnih skupin, kar pomeni skoraj polovico brezposelnih,
- velik obseg zaposlovanja in dela na črno,
- previsok priliv nekvalificirane delovne sile iz šolskega sistema, ki je posledica velikega izpada iz sistema poklicnega izobraževanja,
- pomanjkanje ustreznih ustanov, ki bi omogočale svobodne oblike dela na področju usposabljanja in preusposabljanja delovne sile.

Uspešno odpravljanje brezposelnosti je tesno povezano s prilagajanjem delovne sile na tehnološke spremembe. Slednje izločajo s trga dela neizobražene in nekvalificirane delavce. Nova delovna mesta, ki se odpirajo, potrebujejo usposobljeno delovno silo.

Brezposelnost kaže določene odnose in procese v družbi. Lahko jo razlagamo tako z ekonomskega, socialnega in političnega kakor tudi s psihološkega vidika kot nekakšno patologijo družbe ali kot osebno stisko posameznika.

Brezposelnost ne prinaša s seboj samo materialnih problemov, temveč tudi psihosocialne. Z brezposelnostjo se pri posamezniku pojavljajo (Slivnik 1993, 79):

- zmanjšanje lastne dejavnosti,
- izguba zaupanja in samospoštovanja,
- poslabšanje osebnih in družbenih stikov,
- večja izolacija, občutek »drugorazrednosti«,
- osebni in družinski problemi,
- pomanjkanje denarja,
- pomanjkanje dostopa do informacij,

- neskladje med sposobnostmi in tekočimi zaposlitvenimi potrebami.

2.1 Gibanje na trgu dela med letoma 1993 in 2006

Zaradi gospodarske krize, izgube trgov nekdanje Jugoslavije, zaprtja tujih trgov zaradi kriznih razmer, pa tudi zaradi velikega števila stečajev je število brezposelnih oseb strmo naraščalo do leta 1993, nato smo bili do leta 2001 priča njegovemu zmanjševanju. Najvišjo stopnjo brezposelnosti je Slovenija dosegla leta 1993, ko je bilo brezposelnih 137.142 ljudi (Hrovatin 2004, 203). Velik vpliv na naraščanje brezposelnosti je imel tudi velik obseg uvajanja novih tehnologij.

Gibanja na trgu dela v obdobju od leta 1995 do leta 2005 pa kažejo na izboljšanje razmer na trgu dela. Stopnja zaposlenosti prebivalstva v starostni skupini 15–64 let se je povišala; pri tem se je stopnja zaposlenosti mladih znižala, pri drugih starostnih skupinah pa povišala (pri starejših je razlog pokojninska reforma).

Na področju institucionalne ureditve trga dela so se v teh desetih letih zgodile tri večje spremembe na področjih (Kajzer 2006, 7):

- zmanjšanja varovanja zaposlitev in legalizacije agencij za posredovanje,
- skrajšanja trajanja prejema nadomestil za brezposelnost,
- reform pokojninskega sistema (dvig upokojitvene starosti).

Struktura zaposlenih se je v zadnjih desetih letih spremenila v smeri storitvenega sektorja, vendar Slovenija še vedno zaostaja za povprečjem EU.

Da je izobrazba pomemben dejavnik položaja na trgu dela, kaže tako povečanje stopnje zaposljivosti visoko izobraženih v Sloveniji kot tudi njena visoka raven v povprečju z EU. Izobrazba je tudi pomemben dejavnik razlik v plačah. Izračuni relativnih plač kažejo na povečanje relativne plače visoko izobraženih v obdobju 1998–2002 ne glede na sektor zaposlitve (Kajzer 2006, 7).

2.2 Vrste brezposelnosti

Frikcijska brezposelnost se pojavlja zaradi selitve prebivalstva med mesti in regijami, zaradi menjave zaposlitve zaradi težnje po spremembi delovnega okolja, zaradi prehoda šolajoče mladine na trg dela ipd. Takšna brezposelnost pomeni obdobje med dvema zaposlitvama in je samo začasna. Traja lahko od nekaj dni do nekaj mesecev. Je prostovoljna, saj je neodvisna od gospodarskih razmer. Srečamo jo v vsakem gospodarstvu (Hrovatin 2004, 206).

Strukturna brezposelnost se pojavlja zaradi neusklajenosti med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Vzrok zanjo je gospodarski razvoj, ko nekateri sektorji hitro rastejo, drugi pa nazadujejo. Strukturni brezposelni se težko prilagajajo spremembam na trgu delovne sile, predvsem ko gre za starejše osebe. Za prestrukturiranje mora pogosto poskrbeti država z ukrepi aktivne politike zaposlovanja,

s katerimi brezposelne usposablja za nova delovna mesta. Če so usihajoči sektorji skoncentrirani v določeni regiji, to lahko povzroči visoko stopnjo brezposelnosti v tej regiji. Ker je odvisna od sektorskih sprememb, bi jo lahko imenovali tudi sektorska brezposelnost (Hrovatin 2004, 206).

Ciklična brezposelnost se pojavlja zaradi gospodarskih ciklov. Ko gospodarska dejavnost stagnira in stopnja rasti BDP nazaduje ali je celo negativna, se zmanjšuje povpraševanje po delovni sili. Vsi ali večina sektorjev zmanjšuje proizvodnjo in odpušča delavce. Brezposelnost se zaradi tega pojavlja v vseh kategorijah ne glede na vrsto dela. Znižanje stopenj brezposelnosti in morda polno zaposlenost doseže gospodarstvo šele, ko pride v drugi del cikla, v fazo oživljanja gospodarstva in prosperitete (Hrovatin 2004, 206).

Prikrita brezposelnost so osebe, ki so pravzaprav zaposlene, vendar ničesar ne prispevajo k BDP. Če bi jih odpustili, bi dosegli enak BDP. Zelo težko je poimensko določiti take delavce, ker večinoma vsi delajo vsaj nekaj ur na dan. Prikrito brezposelnost lahko ugotavljamo samo z ocenami. Visoka je bila predvsem v nekdanjem samoupravnem socialističnem sistemu, saj je bila osnovna človekova pravica pravica do dela (Hrovatin 2004, 207).

V nadaljevanju so navedene definicije Statističnega urada Republike Slovenije, ki se nanašajo na brezposelnost (Intihar 2003):

- Delovno sposobno prebivalstvo so osebe, stare 15 let ali več.
- Aktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki tvorijo delovno aktivno prebivalstvo in brezposelne osebe.
- Neaktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo ali med brezposelne osebe.
- Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki so v referenčnem tednu opravile kakršnokoli delo za plačilo (denarno ali nedenarno) ali za dobiček, in tiste, ki so sicer zaposlene ali samozaposlene, vendar so bile v referenčnem tednu z dela začasno odsotne. Stopnja delovne aktivnosti je odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva med delovno sposobnim prebivalstvom.
- Brezposelne osebe (po definiciji organizacije ILO) so osebe, ki v poročevalskem tednu niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo ter so v zadnjih štirih tednih aktivno iskale delo in bi ga bile takoj (v dveh tednih) pripravljene sprejeti, če bi ga našle, ali so že našle delo in ga bodo začele opravljati v času po poročevalskem tednu.

2.3 Merjenje brezposelnosti

Podatke o brezposelnosti lahko prikazujemo kot absolutno število brezposelnih ali pa kot stopnje brezposelnosti. Ker so stopnje standardizirane in primerljive med državami, je tovrstno prikazovanje bolj razširjeno.

Na področju merjenja brezposelnosti se uporabljata dve različni metodi:

- registrsko merjenje brezposelnosti in
- anketa o delovni sili.

2.3.1 Registrsko merjenje brezposelnosti

Registri se vodijo na vseh uradih za zaposlovanje in so vedno dostopni. Omogočajo popoln dostop do podatkov na nacionalni in regionalni ravni. Pri tem se štejejo vse osebe, ki so brez zaposlitve in so prijavljene na zavodu za zaposlovanje, izključujejo pa se vse osebe brez zaposlitve, ki niso prijavljene na zavodu. Dejansko tudi ne moremo vedeti, ali je oseba, ki je prijavljena na zavodu v resnici brez zaposlitve ali opravlja kakršnokoli delo na črno. Stopnja registrske brezposelnosti je izračunana kot delež registriranih brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu (Pirher in Svetlik 1994, 58–59).

2.3.2 Anketno merjenje brezposelnosti

V nasprotju z registrsko brezposelnostjo nam anketno merjenje pokaže dejansko aktivnost prebivalstva v populaciji v določenem referenčnem obdobju. Na podlagi anketnih podatkov je razvidno, koliko ljudi je bilo v resnici delovno aktivnih in koliko ljudi je bilo v resnici brezposelnih ne glede na to, ali so bili registrirani kot brezposelni ali ne. Merila ILO za to, da neko osebo štejemo kot delovno aktivno ali brezposelno, so neodvisna od administrativne ureditve in zakonodaje v določeni državi, zato so izračunani kazalci lahko mednarodno primerljivi (Pirher in Svetlik 1994, 59).

Po definicijah ILO populacijo nad 15 let razdelimo na tri temeljne kategorije: na delovno aktivne, brezposelne in neaktivne. Kategorije se med seboj izključujejo, kar pomeni, da vsako osebo lahko uvrstimo samo v eno kategorijo.

Definicija ILO brezposelnosti obsega tri merila (Pirher in Svetlik 1994, 60):

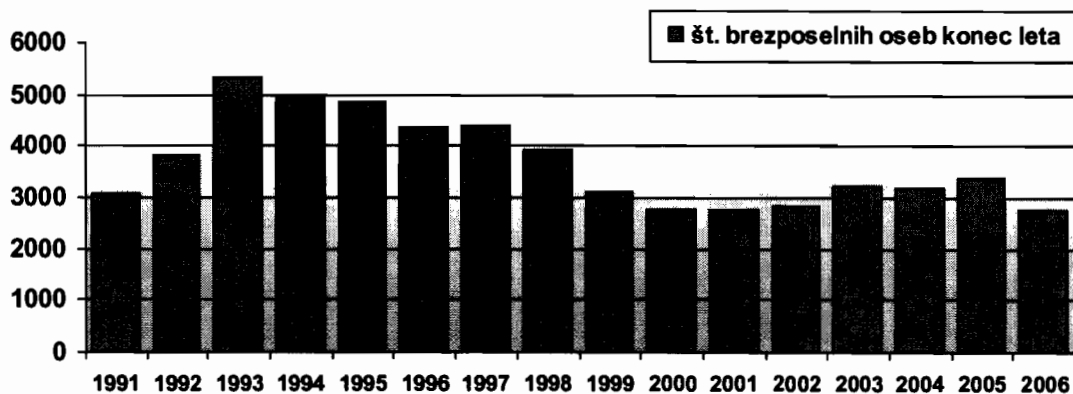
- oseba mora biti brez dela, kar pomeni, da v referenčnem tednu ni bila niti zaposlena ali samozaposlena, niti ni opravljala kakega dela za plačilo,
- biti mora na razpolago za zaposlitev (da bi lahko takoj začela z delom, če bi ga dobila),
- aktivno mora iskati zaposlitev oziroma možnosti za samozaposlitev.

Anketa o delovni sili se izvaja neprekinjeno vse leto, podatki pa so objavljeni vsako četrletje.

2.4 Struktura brezposelnosti v OS Nova Gorica

V OS Nova Gorica je brezposelnost začela naraščati leta 2002 in je naraščala vse do leta 2004 predvsem kot posledica stečajev in odpuščanj presežnih delavcev s področja pridelave lesa, pohištvene, tekstilne in obutvene industrije. Od leta 2005 se povprečno število brezposelnih zmanjšuje, saj se povečuje število zaposlitev, med katerimi izstopajo zaposlitve v storitvenih dejavnostih.

Slika 2.1 Gibanje registrirane brezposelnosti v OS Nova Gorica v letih 1991–2006

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007, 24.

V poročilu za leto 2006 so v OS Nova Gorica ugotovili naslednje:

Spet se povečuje delež zaposlitev za določen čas. V letu 2006 so delodajalci v OS Nova Gorica prijavili 8.810 potreb po delavcih. Kar 79,3 % jih je bilo za določen čas. To se pojavlja predvsem pri sezonskih delih, ko delodajalec delavca ne potrebuje vse leto. Veliko delodajalcev pa se odloči to pravico izkoristiti v svoje dobro. Delavca je treba najprej preizkusiti in uvesti v delo, in če se ta obnese, ga delodajalec morda zaposli za nedoločen čas. Zavedati se moramo, da zaposlovanje za določen čas delavcem ne daje enakih pravic, kot jih imajo zaposleni za nedoločen čas, zato bi se moralo na tem področju še marsikaj urediti (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

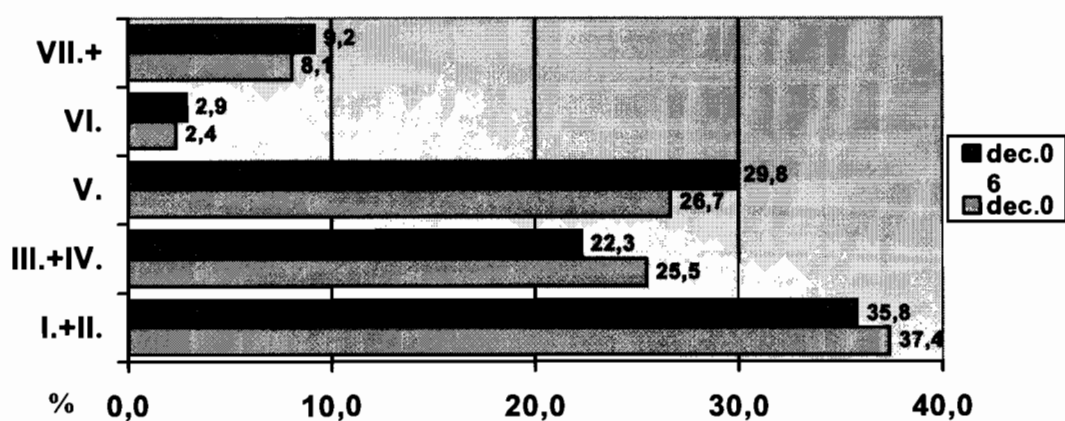
Konec decembra 2006 je bilo v OS Nova Gorica registriranih 2.773 brezposelnih oseb. Povprečna čakalna doba za zaposlitev je znašala 23 mesecev in 22 dni. Povprečno čakalno dobo za zaposlitev podaljšujejo predvsem starejši delavci.

Med vsemi registriranimi brezposelnimi osebami je kar 35,8 % oseb brez izobrazbe. Ta delež se zmanjšuje. Posebno mlade intenzivno motivirajo za vnovično vključitev v izobraževanje. Največ brezposelnih oseb je bilo konec leta 2006 s poklicno ali strokovno izobrazbo: delavec brez poklica ter pomožni delavec, gimnazijski matu-

rant, ekonomski tehnik, prodajalec, strojni tehnik, trgovinski poslovodja, avtomehanik, poslovni tehnik, lesarski tehnik, diplomirani ekonomist in administrator (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Velik problem je neusklajenost med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile. Delodajalci kljub velikemu številu brezposelnih oseb ne morejo najti ustreznih kadrov. Vzrok je prenizka oziroma neustrezna izobrazba kandidatov. Včasih pa tudi delodajalci postavljajo previsoka merila.

Slika 2.2 Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb v OS Nova Gorica v letih 2005 in 2006

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007, 29.

V letu 2006 je bilo v OS Nova Gorica največ povpraševanja za poklice: delavec brez poklica ter pomožni delavec, voznik avtomehanik, ekonomski tehnik, prodajalec, natakar, pomožni oblikovalec kovin, zidar, oblikovalec kovin, gradbeni delavec, kuhar, ključavničar in strojni tehnik. Največ težav imajo delodajalci pri zaposlovanju delavcev za gostinska dela, dela v gradbeništvu, zidarstvu, poklicih s področja kovinarstva in strojništva ter s področja elektrotehnike in informatike (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

V OS Nova Gorica že vrsto let pri posredovanju kandidatov na prosta delovna mesta ugotavljajo velik razkorak med potrebami delodajalcev in razpoložljivimi brezposelnimi osebami. V evidenci brezposelnih oseb močno primanjkuje kadrov, po katerih pa vlada med delodajalci veliko povpraševanje. Po drugi strani pa imajo med brezposelnimi veliko različnih teže zaposljivih brezposelnih oseb, kar pomeni, da so zaradi neustreznega poklica, pomanjkanja delovnih izkušenj, invalidnosti, različnih zdravstvenih težav, starosti, nemobilnosti ipd. za delodajalce manj zanimivi oziroma se za njihovo zaposlitev teže odločajo. Razliko med potrebami delodajalcev in ponudbo na strani brezposelnih oseb blažijo s povezovanjem med uradi za delo, znotraj območne službe, pa tudi širše, pri čemer sledijo dnevnim migracijskim tokovom delavcev. V ta

namen na posameznih uradih za delo objavljajo potrebe po delavcih iz sosednjih uradov. Neskladja blažijo tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, če ni ustreznih kandidatov, pa z izdajo delovnih dovoljenj tujim delavcem (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

2.5 Značilne skupine brezposelnih oseb

V to skupino spadajo ženske, mladi do 26 let oziroma iskalci prve zaposlitve, starejše osebe ter dolgotrajno brezposelne osebe.

Dolgotrajno brezposelne so tiste osebe, ki so brez zaposlitve več kot dvanajst mesecev brez prekinitve. Mednarodna organizacija za delo ugotavlja, da je dolgotrajna brezposelnost ena najbolj aktualnih in hkrati resnih socialnih vprašanj s področja zaposlovanja. Možnost zaposlitve tistih, ki so brezposelni več kot eno leto, upada z daljšanjem časa brezposelnosti, njihova sposobnost za opravljanje del, za katera so usposobljeni, se nenehno zmanjšuje, delodajalci pa jih zaradi dolge odsotnosti z dela ne želijo zaposliti. Analitiki ugotavljajo, da so določene skupine oseb bolj izpostavljene dolgotrajni brezposelnosti. Pretežno gre za mlade osebe, ki šele vstopajo na trg dela in so brez izkušenj, ter za starejše osebe, zaposlene v tradicionalnih panogah, kjer so delale predvsem fizično (Svetlik in dr. 2002, 321–325).

Pri *mladih* je najzahtevnejši prehod iz šolskih klopi na trg dela, saj vanj stopajo brez kakršnihkoli izkušenj. Mnogo delodajalcev išče izkušeno delovno silo, zato mladi ostajajo zapostavljeni. Pozitivni lastnosti mladih oseb sta najnovejše znanje ter visoka stopnja prilagodljivosti. V današnjem času je velika večina usposobljena za delo z računalnikom in to je tudi velika prednost pred starejšimi, ki jim je to znanje tuje. Prav tako je z znanjem jezikov. Velik problem so neizobražene ali nizko izobražene osebe, saj je brez izobrazbe in izkušenj zaposlitev zelo težko najti (Svetlik in dr. 2002, 338–357).

V veliko pomoč pri reševanju tega problema so kadrovske štipendije, ki šolajoči se mladini zagotavljajo pridobitev delovnega mesta po končanem šolanju. Prav tako je s pripravništvom, saj delodajalcem za delo pripravnika ni treba plačati 100 % plače. Na tej točki naj izpostavimo tudi delo prek študentskega servisa, ki po eni strani lahko pozitivno vpliva na iskanje zaposlitve (izkušnje), po drugi strani pa ima tudi negativne posledice, saj se delodajalci velikokrat raje odločijo »zaposliti« študenta, ker plačajo državi manj dajatev. To zna biti velik problem z vidika države in z vidika iskalcev zaposlitve.

Pri nas je zelo razvit program projektnega učenja za mlajše odrasle (PUM), ki pomaga mladim, ki so opustili šolanje pri ponovni vključitvi v izobraževalni proces.

Osnovna značilnost in obenem tudi problem *starejših oseb* je nizka izobrazbena raven, saj delodajalci zmeraj bolj povprašujejo po izobraženi delovni sili. Tudi v dodatno izobraževanje se starejši neradi vključujejo, saj zanj nimajo motivacije. V

Sloveniji se prebivalstvo zelo hitro stara, aktivno prebivalstvo prav tako. S pokojninskimi reformami se znova in znova zvišuje starostna meja za upokojitev. Kot pozitiven učinek lahko izpostavimo večje število aktivnega prebivalstva, obenem pa se kaže negativen učinek diskriminiranja starejših delavcev, rezultat tega pa je povečevanje brezposelnosti starejših (Svetlik in dr. 2002, 372–381).

Čeprav je v Sloveniji stopnja delovne aktivnosti *žensk* višja od povprečja držav članic Evropske unije, se stopnja brezposelnih *žensk* iz leta v leto povišuje. *Ženske* so deležne posebnega varstva predvsem v času nosečnosti in materinstva, zato se veliko delodajalcev izogiba njihovi zaposlitvi. (Svetlik in dr. 2002, 398).

Na zavodu za zaposlovanje opažajo, da se delodajalci najbolj izogibajo mlajšim *ženskam* zaradi njihove »reproduktivne funkcije«.

3 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE BREZPOSELNIH OSEB

3.1 Izobraževanje

S pojmom usposabljanje oziroma strokovno usposabljanje označujemo proces razvijanja tistih človekovih sposobnosti, ki jih posameznik potrebuje pri opravljanju nekega konkretnega dela v okviru določene dejavnosti (Jereb 1998, 178).

Samo s primerno izobrazbo posameznik lahko sledi potrebam in se prilagaja spremembam na trgu delovne sile ter si tako zagotavlja večje možnosti za zaposlitev in njeno ohranitev.

Država je vzpostavila izobraževanje kot posebno družbeno dejavnost. Od takrat naprej ima nad njim manjši ali večji monopol. Zato ima v rokah tudi največ vzvodov za njegovo spreminjanje. Država vedno bolj posega na področje izobraževanja, čeprav se zdi, da je to v nasprotju s prevladujočimi smernicami.

Izobraževanje odraslih obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki se znova vključujejo v izobraževanje ali učenje po koncu začetnega izobraževanja in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje. Izobraževanje odraslih lahko razdelimo na formalno in neformalno izobraževanje ter na priložnostno učenje. Formalno izobraževanje omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe, poklicno kvalifikacijo ali drugo javno veljavno listino. Neformalno izobraževanje ali učenje pa je namenjeno pridobivanju, obnavljanju, širjenju, posodabljanju in poglobljanju znanja, vendar se ne dokazuje z javno veljavno listino. Pri priložnostnem učenju gre za učenje neposredno iz socialnega in fizičnega okolja. Prevladujoča metoda učenja je z zgledi in izkušnjami. Poteka spontano in ni načrtovano. Pojavlja se kot vzporedna, dopolnjujoča sestavina različnih dejavnosti in je sestavina vsakdanjega življenja ter vseživljenjskega učenja in izobraževanja (Bezić 2006, 13).

Informiranju in promociji vseživljenjskega učenja namenjajo različni nacionalni in mednarodni dokumenti vedno večjo pozornost. Vseživljenjsko učenje je eden od pomembnih virov izboljšanja kakovosti človeškega kapitala in ima pomemben vpliv na gospodarski in družbeni razvoj, zato je kakovost informacij o možnostih izobraževanja in vseživljenjskega učenja za vse skupine odraslih v vseh okoljih nepogrešljivo. Na lizbonskem zasedanju marca 2000 je bilo vseživljenjsko učenje opredeljeno kot ena temeljnih gonilnih sil evropske prihodnosti, zato je tudi Slovenija kot članica Evropske unije v mnogih strateških dokumentih (na primer v Državnem razvojnem programu 2001–2006) vseživljenjsko učenje postavila v ospredje (Brenk 2006, 5).

Izobraževanje v okviru zaposlovanja igra predvsem vlogo prenosa znanja na mlade generacije in na zaposlene. V tem pogledu je pomembno izobraževanje v šolah, vse bolj pa tudi na delovnem mestu. Pomembne so tudi krajše oblike usposabljanja in samoizobraževanja (Svetlik in dr. 2002, 288).

Razmerje med izobraževanjem in zaposlovanjem se spreminja in postaja vse bolj zapleteno, ker je vse več znanja, ki je vse bolj specifično, vključeno v sodobne tehnologije, ker se hitrost tehnoloških sprememb povečuje in ker ti procesi potekajo v vse bolj globalnem prostoru. Tem spremembam klasično zasnovano izobraževanje vse teže sledi, kar povečuje neskladje med vse krajšimi tehnološkimi in vse daljšimi izobraževalnimi krogi (Svetlik in dr. 2002, 288).

Tehnologija ponuja moderne rešitve za pospešen pretok znanja, kot je internet, ki omogoča neposreden dostop do znanja vse širšemu krogu posameznikov. Delodajalci oblikujejo znotraj-organizacijske trge delovne sile in trge izobraževanja, da bi tako pospešili razvoj kompetenc zaposlenih in svoje organizacije preoblikovali v učeče se. Država se loteva vedno novih reform izobraževalnega sistema in prenavljanja programov (Svetlik in dr. 2002, 288).

Izobraževanje je tudi eno glavnih sredstev za zmanjševanje strukturne brezposelnosti. V politiki zaposlovanja zavzema vse pomembnejše mesto. V Sloveniji se hkrati povečuje problem strukturnih neskladij na trgu delovne sile, število programov izobraževanja in usposabljanja ter število vanje vključenih oseb. Na področju zaposlovanja so se v Sloveniji med programi izobraževanja in usposabljanja uveljavili zlasti program pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve ter programi osebnostnega razvoja, program za pridobitev osnovne, splošne, poklicne, strokovne izobrazbe po javno veljavnih programih, programi funkcionalnega izpopolnjevanja in usposabljanja, delovni preizkus in programi uvajanja v delo, ki poteka na delovnem mestu brez delovnega razmerja ali z njim (Svetlik in dr. 2002, 288).

3.2 Izobraževanje brezposelnih oseb

Analize trga delovne sile kažejo, da je razhajanje med znanjem in sposobnostmi brezposelnih oseb ter potrebami delovnih mest, ki se na novo odpirajo, iz leta v leto večje. V Evropi se večina razvojnih strategij, namenjenih trgu delovne sile, usmerja v razvoj človeških potencialov (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2003, 3).

Z izobraževanjem brezposelnih lahko na eni strani pomagamo preprečevati negativne posledice brezposelnosti, na drugi strani pa s premišljenim usmerjanjem brezposelnih v izobraževanje zagotavljamo usposobljeno delovno silo, ki jo bomo potrebovali v prihodnjih letih.

Izobraževanje brezposelnih lahko razvrstimo v štiri skupine (Andragoški center Slovenije 2003, 44):

- programi strokovnega izobraževanja, usposabljanja in preusposabljanja,
- programi za samozaposlitev,
- izobraževalno-animacijski programi,
- programi za socialno vključenost oziroma za preprečevanje marginalizacije.

Projekti za pospeševanje izobraževanja brezposelnih oseb so nujni, izhajajo pa iz razvojnih usmeritev države, strategije zaposlovanja in razmer na trgu delovne sile, kot so: število brezposelnih, pojavi posebno ogroženih skupin, sestava brezposelnih (mladi, starejši) ipd. Z njimi določamo, katerim skupinam bomo namenjali posebno pozornost in s kakšnim izobraževanjem bomo v določenem trenutku usmerjali izobraževanje brezposelnih. Poleg vsebine ti projekti določajo tudi materialne pogoje, ki so potrebni za njihovo izpeljavo, pripravljamo, usklajujemo in denarno podpiramo pa jih na nacionalni ravni s sodelovanjem ustreznih ministrstev ali na vladni ravni (Svetlik in dr. 1993, 63).

3.3 Izobraževalne značilnosti brezposelnih oseb

Brezposelni so v izobraževanju odraslih posebna ciljna skupina. Imajo posebne značilnosti, ki izhajajo iz položaja brezposelnosti. Nekatere značilnosti so skupne vsem brezposelnim (na primer izguba zaposlitve in z njo povezano poslabšanje gmotnega položaja, povečan obseg prostega časa, izguba socialnih stikov, povezanih z delovnim okoljem), nekatere značilnosti pa se pojavljajo samo v posameznih skupinah brezposelnih (na primer pri mlajših brezposelnih ali v skupini manj izobraženih). Značilnosti, povezane s položajem brezposelnosti, lahko pomembno vplivajo na vstop brezposelnih v izobraževanje in na samo izobraževanje brezposelnih. Zato je za pripravo in izpeljavo izobraževalnega procesa pomembno, da poznamo značilnosti brezposelnih, ki lahko pomembno vplivajo na način dela z njimi, na organiziranje potrebnih oblik pomoči, od priprave do izpeljave izobraževanja (Velikonja 1998, 35).

Ko govorimo o izobraževanju odraslih oseb, naletimo na določene značilnosti, ki so skupne vsem odraslim, še izraziteje pa se pojavljajo pri brezposelnih osebah. Te značilnosti so (Velikonja 1998, 42):

1. *Izkušnje z izobraževanjem:* brezposelni s seboj prinašajo pretekle izkušnje z izobraževanjem. Te so lahko dobre, lahko so pa tudi slabe. Srečamo se lahko z brezposelnimi, ki jim do tedaj ni uspelo pridobiti ustrezne izobrazbe zaradi neustrezne izbire smeri izobraževanja ali zaradi neuspešnosti pri izobraževanju. To precej vpliva na njihovo motivacijo za nadaljnje izobraževanje.
2. *Vrednotenje znanja:* podatki iz raziskav kažejo, da čim višjo izobrazbo ima posameznik, tem bolj vrednoti pomen znanja, večja je njegova motivacija in pogosteje se odloča za izobraževanje. Manj izobražene osebe imajo manj motivacije ter nizko vrednotijo znanje, saj ne verjamejo, da jim bo to pomagalo pri novi zaposlitvi.
3. *Motivacija za izobraževanje:* za vključitev v izobraževanje obstajajo različni motivi, tako dobri kot slabi (na primer izguba zaposlitve). Ugotoviti je treba, zakaj se je posameznik odločil za vključitev v izobraževanje, saj bodo ti motivi

zelo pomembno vplivali na njegovo učenje, dejavnost v izobraževalnem procesu in na njegovo uspešnost.

4. *Ovire pri izobraževanju*: med učenjem lahko odrasli naletijo na različne ovire. Nekatere so zgolj namišljene in so posledica nemotiviranosti za izobraževanje, druge so resnične. Ovire lahko delimo na tri skupine: situacijske ovire (stroški izobraževanja, pomanjkanje časa, družinske težave), institucijske ovire (povezane so s ponudbo izobraževalnih programov, z načinom organiziranja in s prilagojenostjo) in dispozicijske ovire (samozavest, odnos do znanja, sposobnost za učenje). Pri vključevanju brezposelnih v izobraževanje najpogosteje naletimo na dispozicijske ovire.
5. *Odnos do učenja*: odrasli so prepričani, da se njihove sposobnosti za učenje z leti zmanjšujejo, vendar to ni res. Celo nasprotno; raziskave so pokazale, da so odrasli celo bolj sposobni za učenje kot otroci, le da zaostajajo pri mehničnem pomnjenju snovi.

Zelo je pomembno, da izvajalci izobraževanj zaupajo v zmožnosti brezposelnih oseb za učenje ter jim pomagajo pri učenju in doseganju izobraževalnih ciljev.

3.4 Cilji izobraževanja brezposelnih oseb

Temeljni cilji izobraževanja brezposelnih oseb (Svetlik in dr. 1993, 43) so:

- Dvig izobrazbene ravni: usmerjati v programe za pridobitev izobrazbe na višji stopnji od dosežene, predvsem pa zagotoviti vsem, ki še nimajo poklica, da si pridobijo osnovno poklicno izobrazbo.
- Strukturno prilagajanje: zagotoviti prekvalifikacijo za tiste poklice, za katere ni povpraševanja na trgu delovne sile, in jih usmeriti v perspektivne poklice.
- Povečanje konkurenčnosti posameznikov: usmerjati brezposelne v programe funkcionalnega izobraževanja, v pridobivanje funkcionalnega znanja, spretnosti in sposobnosti.
- Usposabljanje za aktivno iskanje zaposlitve: prenašati znanja, predvsem pa sposobnosti za iskanje in ohranitev zaposlitve.
- Usposabljanje za samozaposlitev: izobraževalni programi za usposabljanje za samozaposlitev in s tem posledično ustvarjenje delovnih mest.
- Ohranjanje socialne identitete: pomoč najbolj ogroženim na ekonomskem in socialnem področju.

Prednost pri vključevanju v izobraževanje imajo tisti iskalci zaposlitve, ki so že dalj časa brez dela ter so na trgu dela v slabšem položaju. To so predvsem starejši od 50 let ter mlajši brezposelni (do 25. leta starosti), ki nimajo temeljnega poklica, iskalci zaposlitve brez strokovne izobrazbe in z najbolj kritičnimi poklici.

Ko govorimo o opredeljevanju ciljnih skupin in meril za izbiro udeležencev izobraževanj, izhajamo iz načela, da je treba izobraževanje, ki naj bi zagotavljalo zaposlitev in njeno ohranjanje, omogočiti vsakemu brezposelnemu. Vendar je zaradi omejenih denarnih in kadrovskih možnosti nujno presoditi, katera prednostna merila je treba upoštevati, kadar smo prisiljeni izbirati.

Izobraževanje je samo eden od ukrepov za odpravljanje problemov, ki se pojavljajo pri brezposelnosti. Številne evropske države vlagajo v izobraževanje brezposelnih veliko denarja in strokovnega dela. Izobraževanje zagotovo ne more rešiti problema brezposelnosti, je pa pomemben del strategije urejanja problemov brezposelnosti, ki ob drugih ukrepih blaži in odpravlja številne negativne posledice tega pojava.

3.5 Aktivna politika zaposlovanja

Aktivno politiko zaposlovanja bi lahko najbolj strnjeno označili kot nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne (zaposlene ali samozaposlene) vključila čim več delovno sposobnega prebivalstva in ga v tem statusu zadržala ter da bi preprečila ali zmanjšala brezposelnost. Po navadi vključuje programe zaposlovanja, usposabljanja in ustvarjanja delovnih mest.

Program je naravnano tudi na zmanjševanje regionalnih razlik v državi. Pri nas se je aktivna politika zaposlovanja uveljavila v začetku 90. let 20. stoletja, ko je velika brezposelnost, ki je sledila gospodarski krizi, zahtevala ukrepe, s katerimi so se izognili socialnemu zlomu.

Temeljni cilji, ki jih z ukrepi APZ želimo doseči, so (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2003, 3):

1. ustvarjanje novih delovnih mest,
2. povečanje mobilnosti delovne sile,
3. prilagajanje znanj in veščin brezposelnih oseb in zaposlenih, spremenjenim in spreminjajočim se razmeram na trgu delovne sile,
4. spodbujanje podjetniške miselnosti in samozaposlovanja,
5. usposabljanje delovne sile, ki omogoča delodajalcem ekonomičnost pri zaposlovanju novih delavcev ali ohranjanju obstoječih delovnih mest,
6. preprečevanje marginalizacije in nastajanja novih ogroženih skupin brezposelnih.

Za teže zaposljivo osebo pri vključevanju v dejavnosti APZ se šteje brezposelna oseba ali oseba, ki je v postopku izgubljanja zaposlitve in (Pravilnik o izvajanju ukrepov APZ 2006, 16. člen):

- je mlajša od 25 let,

- je iskalec prve zaposlitve in je pridobila strokovno ali poklicno izobrazbo pred manj kot dvema letoma,
- ni dosegla stopnje srednjega strokovnega izobraževanja, srednjega poklicnega tehniškega izobraževanja oziroma splošnega srednjega izobraževanja,
- ima poklic, ki se uvršča med suficitarne v pregledu suficitarnih in deficitarnih poklicev in poklicnih področij,
- je starejša od 50 let,
- je dolgotrajno brezposelna oseba, kar pomeni, da je brezposelna 12 mesecev v zadnjih 16 mesecih ali, če gre za osebo, mlajšo od 25 let – je brezposelna šest mesecev v zadnjih osmih mesecih,
- sama skrbi za enega ali več otrok, ki so stari manj kot 26 let, če se redno šolajo ali katere zakonec je brezposeln,
- ima ugotovljeno zaposlitveno oviranost,
- ima ugotovljen upad delovnih sposobnosti, vendar nima statusa invalidnosti,
- je invalid, kar pomeni osebo, ki ji je z odločbo priznan status invalida ali lastnost invalidne osebe.

Ukrepi APZ (Pravilnik o izvajanju ukrepov APZ 2006, 3. člen) so naslednji:

- Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve: namen tega ukrepa je seznanitev brezposelnih oseb s poklicnimi možnostmi in poglobljena obravnava določenih skupin oseb, da se izboljšajo zaposlitvene možnosti in odpravijo ovire pri iskanju zaposlitve. Namen ukrepa je tudi predstavitev in uveljavitev dejavnosti programa APZ.
- Usposabljanje in izobraževanje: namen ukrepa je povečanje zaposljivosti in konkurenčnosti na trgu dela s pridobivanjem znanja, spretnosti in zmožnosti ter z dvigom izobrazbene in kvalifikacijske ravni zaposlenih in brezposelnih.
- Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja: namen je spodbuditi samozaposlovanje brezposelnih oseb, ki želijo po usposabljanju uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti, spodbuditi zaposlovanje najteže zaposljivih skupin brezposelnih oseb, posebno prejemnikov denarne socialne pomoči, povečati prilagodljivost trga dela s spodbujanjem novih oblik zaposlovanja, povečati regijsko in sektorsko mobilnost, ohraniti delovna mesta in podpreti preoblikovanje podjetij.
- Povečanje socialne vključenosti: namen je spodbujati socialno vključenost ljudi, torej uresničevati in uveljaviti dejavnosti in projekte za ustvarjanje okolja, ki bo motiviralo ljudi za dejavnosti in v katerem bodo laže in hitreje našli delo, hkrati pa uživali potrebno raven socialne zaščite.

Udeležencem APZ so namenjene naslednje denarne dajatve: dodatek za dejavnost, dodatek za prevoz, štipendija, obvezno zdravstveno zavarovanje in stroški predhodnega zdravniškega pregleda. Dodatek za dejavnost pripada vsem brezposelnim osebam, ki se vključijo v dejavnosti, ki trajajo 100 ur ali več in ne pomenijo zaposlitve. Prejemniki štipendij niso upravičeni do dodatka za dejavnost. Dodatek za prevoz pripada vsem brezposelnim osebam z namenom vključiti se in sodelovati v dejavnostih in katerih kraj prebivališča je do kraja izvajanja dejavnosti oddaljen najmanj en kilometer v eno smer. Dodatek se izplačujeta enkrat na mesec za pretekli mesec.

Program APZ za leto 2006 je bil pripravljen na podlagi pregleda stanja na trgu dela v Republiki Sloveniji, iz katerega izhaja (Program ukrepov APZ 2006):

- glavni problem ostaja strukturno neravnotežje, ki se kaže v veliki vrzeli med povpraševanjem delodajalcev in ponudbo na trgu dela. Največja neskladja so posledica nizke stopnje izobrazbe iskalcev zaposlitve ter njihove neustrezne neusposobljenosti,
- na trgu dela obstaja problematična skupina teže zaposljivih oseb, med katere štejemo starejše od 50 let, mlade, iskalce prve zaposlitve in ženske,
- stopnja brezposelnosti se znižuje, pri tem pa ostaja stopnja brezposelnosti žensk še zmeraj višja od stopnje brezposelnosti moških,
- na trgu dela ostaja premajhna fleksibilnost tako delodajalcev kot tudi posameznikov, v smislu geografske in poklicne mobilnosti kot tudi sposobnost hitrejšega prilagajanja potrebam trga dela. Tu je treba poudariti pomen vseživljenjskega učenja,
- opazne so večje regionalne razlike na trgu dela. V večini regij se brezposelnost zmanjšuje, povečala pa se je v pomurski regiji in v jugovzhodni Sloveniji. Najvišjo stopnjo brezposelnosti ima še zmeraj pomurska regija (17,5 % – podatek za leto 2005).

Na podlagi teh ugotovitev in v skladu s smernicami EU je program ukrepov APZ za leto 2006 usmerjen predvsem v naslednja prednostna področja:

- Spodbujanje in podpora brezposelnim, da se aktivno lotijo reševanja lastne brezposelnosti, da se zaposlijo in ohranijo zaposlitev.
- Izboljšanje zaposlitvenih možnosti teže zaposljivih oseb.
- Zmanjševanje strukturnih neskladij na trgu dela.
- Zmanjševanje razlik med regijami.
- Pospeševanje razvoja novih programov in poklicev
- Zagotavljanje dostopa do zaposlitve in usposabljanja v celotnem aktivnem obdobju (vse starostne skupine).

Izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb

- Zagotavljanje enakih možnosti za dostop do trga dela in zaposlitev (pozornost je treba posvetiti ženskam).

4 PROGRAM IZOBRAŽEVANJA ZA BREZPOSLENE OSEBE

S programom izobraževanje za brezposelne osebe država Slovenija omogoča brezposelnim osebam, da se vključijo v izobraževanje po javno veljavnih programih s ciljem povečati njihove zaposlitvene možnosti. Program omogoča pridobitev osnovnošolske izobrazbe, srednje izobrazbe (poklicne, splošne in strokovne), višje strokovne, visoke strokovne in univerzitetne izobrazbe, pa tudi vključitev v druge splošne javno veljavne izobraževalne programe za odrasle, ki pri udeležencih spodbujajo vključevanje v vseživljenjsko izobraževanje.

Program izobraževanje za brezposelne osebe pomeni združitev razpoložljivih virov (znanja in finančnih sredstev) pristojnih ministrstev – ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter ministrstva za šolstvo in šport. Nastanek programa je spodbudila novela zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Pri pripravi programa poleg pristojnih ministrstev aktivno sodelujejo še drugi partnerji: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in Andragoški center Slovenije.

Tudi resolucija o nacionalnem programu za izobraževanje odraslih v Republiki Sloveniji med prednostne naloge postavlja izobraževanje brezposelnih oseb. Program želi do leta 2010 doseči naslednje cilje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 4):

1. izboljšati splošno raven odraslih,
2. dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je najmanj 12 let uspešno dokončanega šolanja temeljni izobrazbeni standard,
3. povečati zaposlitvene možnosti,
4. povečati možnosti za učenje in vključenost v izobraževanje.

Program za izobraževanje odraslih opredeljuje tri prednostna področja:

1. splošno izobraževanje in učenje odraslih,
2. izobraževanje za dvigovanje izobrazbeni ravni,
3. izobraževanje in usposabljanje za potrebe trga dela.

Tako ima program izobraževanja za brezposelne osebe, ki ga za vsako šolsko leto pripravi ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter ministrstvo za šolstvo in šport, sprejme pa Vlada Republike Slovenije, širše podlage za izvajanje.

4.1 Cilji programa in ciljna skupina

Program je namenjen doseganju naslednjih ciljev:

- zmanjšati strukturno neskladje na trgu dela,

- povečati zaposljivost in fleksibilnost brezposelnih oseb na trgu dela,
- dvigati izobrazbeno in kvalifikacijsko raven brezposelnih oseb.

Ciljna skupina (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 7) so:

- brezposelne osebe brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe,
- brezposelne osebe s poklicno oziroma strokovno izobrazbo, ki se vključujejo v izobraževanje z namenom pridobiti nov poklic, s poudarkom na tehničnih in naravoslovnih smereh,
- brezposelne osebe s splošno oziroma strokovno izobrazbo, ki na tem področju ne morejo najti zaposlitve in so na zavodu za zaposlovanje prijavljeni več kot šest mesecev,
- osebe, ki jim je delovno razmerje prenehalo kot presežnim delavcem zaradi poslovnih razlogov, stečaja, likvidacije delodajalca ali prisilne poravnave.

Pri vključevanju brezposelnih oseb se pri pripravi zaposlitvenega načrta in vključevanju brezposelnih oseb v posamezen izobraževalni program upoštevajo naslednja merila:

- stanje na trgu dela na določenem območju in stanje v določenem poklicu,
- osebne, poklicne, delovne in druge sposobnosti brezposelne osebe,
- možnosti za uspešno končanje programa,
- želje brezposelne osebe glede vrste programa, v katerega bi se želela vključiti, če so želje utemeljene in če jih je smiselno upoštevati glede možnosti za zaposlitev v določenem okolju in obdobju,
- stroški vključitve v program.

4.2 Vrste programov in čas trajanja

V okviru programa za šolsko leto 2006/2007 so se brezposelne osebe lahko vključile v naslednje javne izobraževalne programe za odrasle (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 9):

1. splošni javno veljavni izobraževalni programi za odrasle:

- program Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM).

2. programi za dvig izobrazbene ravni:

- programi splošnega izobraževanja:
 - program osnovne šole za odrasle,
 - programi splošnih in strokovnih gimnazij, vključno z maturitetnimi programi;
- programi poklicnega in strokovnega izobraževanja:
 - programi za pridobitev nižje poklicne izobrazbe,
 - programi za pridobitev srednje poklicne izobrazbe,

- programi za pridobitev srednje strokovne izobrazbe, vključno s poklicnimi tečaji, delovodskimi, poslovodskimi in mojstrskimi izpiti,
- programi za pridobitev višje strokovne izobrazbe;
- programi dodiplomskega izobraževanja:
 - programi za pridobitev visoke strokovne izobrazbe,
 - programi za pridobitev univerzitetne izobrazbe.

Čas trajanja izobraževanja oziroma vključitve posameznika je odvisen od vrste izobraževanja, v katerega se posameznik vključi, ter od njegovih predhodno pridobljenih znanj, sposobnosti in veščin. Izobraževanje traja praviloma dve leti. Izjemoma so mogoče tudi daljše vključitve, predvsem če udeleženci končujejo osnovno šolo za odrasle in se vključujejo v nadaljnje šolanje ter če se na osnovi timske obravnave določi, da se v program vključi kandidat, ki bo za pridobitev izobrazbe potreboval več kot dve leti.

4.3 Obseg in izvajalci

Za vsako šolsko leto se v programu izobraževanja za brezposelne osebe določijo vrste izobraževanja in število izobraževalnih mest za brezposelne. Ocena števila vključitev v program temelji na oceni potreb po kadrih, izkazanih v preteklem koledarskem letu. Oceno pripravi Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 13).

Tabela 4.1 Predvideno število vključitev v šolskem letu 2006/2007

Izobraževalni program	Predvideno število vključitev	Delež (%)
Osnovnošolska izobrazba	240	5,0
Gimnazijski program	40	0,8
Poklicna izobrazba	850	17,9
Srednja strokovna in tehniška izobrazba	920	19,3
Višješolska strokovna izobrazba	460	9,7
PUM	150	3,2
Predvideno število vseh novih vključitev:	2.660	55,9
Nadaljujejo z izobraževanjem (iz preteklih let)	2.100	44,1
Načrt vseh vključitev	4.760	100,0

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 13.

Število temelji na seštevku predlaganega števila izobraževalnih mest za preteklo šolsko leto, ki jih je zavod lahko vključil v program izobraževanja za brezposelne osebe.

Načrt je izdelan po posameznih območnih službah glede na njihove lokalne potrebe. Vrste in število izobraževalnih mest so območne službe pripravile v sodelovanju z enotami Obrtne zbornice Slovenije in enotami Gospodarske zbornice Slovenije.

Realizacija je odvisna tudi od dejavnikov, kot so obseg finančnih sredstev, dejansko število prostih izobraževalnih mest za brezposelne, interes brezposelnih za izobraževanje za predvidene poklice ipd.

Izvajalce PUM izberejo na osnovi javnega razpisa ministrstva za šolstvo in šport ter morajo biti pred začetkom izvajanja vpisani v razvid izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja pri ministrstvu za šolstvo in šport.

Izvajalci izobraževalnih programov pa so lahko šole in druge izobraževalne organizacije, ki izvajajo programe za odrasle in so vpisane v razvid izvajalcev javno veljavnih programov vzgoje in izobraževanja pri ministrstvu za šolstvo in šport.

Izvajalci lahko izvajajo program osnovnega, poklicnega, strokovnega in splošnega izobraževanja za skupine brezposelnih ali pa se v razpisane programe brezposelne osebe vpišejo individualno, vendar po enaki ceni, kot je določena po ceniku ministrstva za šolstvo in šport.

Če se brezposelna oseba na podlagi zaposlitvenega načrta v izobraževanje vpiše individualno, mora zavod za zaposlovanje pred dokončno odločitvijo o vključitvi dobiti podatke o trajanju in organizaciji programa, osebnem načrtu izobraževanja za brezposelno osebo ter o višini šolnine (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 16).

4.4 Stroški izvajanja programa

Za šolsko leto 2006/2007 naj bi celotni stroški izobraževanja znašali približno 14.400.000,00 evrov oziroma 3.450.816.000,00 tolarjev.

Stroški, povezani z izvajanjem programa (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 20), so:

- stroški šolnin,
- stroški, ki izhajajo iz transferjev posameznikom (štipendije),
- izvajanje učne pomoči,
- usposabljanje strokovnih delavcev pri izvajalcih programa in mentorjev učne pomoči udeležencem programa (programi izpopolnjevanja za organizatorje izobraževanj, učitelje, svetovalce in mentorje),
- promocija programa (stroški informativnih gradiv, kot so zgibanke in plakati),
- dodatek delodajalcem (delodajalcem, ki imajo z delavcem sklenjeno učno pogodbo se povrne stroške odpiranja učnega mesta za brezposelno osebo).

4.5 Dejavnosti, namenjene brezposelnim osebam

4.5.1 Projektno učenje za mlajše odrasle

Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM) je program izobraževanja, namenjen mlajšim osebam od 15 do 25 let, ki so opustile šolanje. Program jih spodbuja, da se spet vključijo v šolanje ali pa da se zaposlijo. Oseba, ki se vključi v PUM, se ne vodi v evidenci brezposelnih. Stroške izvedbe programa krije ministrstvo za šolstvo in šport (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 22).

4.5.2 Informiranje in motiviranje brezposelnih oseb

Zavod v ta namen organizira predstavitve izobraževalnih programov oziroma poklicev. Spodbuja izobraževanje in zaposlovanje žensk in moških v poklicih, kjer so manjšinsko zastopani. Zavod za zaposlovanje prek svetovalcev za zaposlitev brezposelne osebe informira o možnostih za vključitev v program. Informiranje poteka individualno in skupinsko. Pri tem strokovni delavci zavoda za zaposlovanje sodelujejo z izvajalci izobraževalnih programov in usposabljanj. Kandidate spodbujajo, da tudi sami iščejo informacije v zvezi z izobraževanjem. Brezposelni lahko dobijo informacije tudi v lokalnih središčih za informiranje in svetovanje v izobraževanju odraslih. Seznanjeni so s pravicami in obveznostmi ob vključitvi v program.

Vsebina teh programov temelji predvsem na zastavljanju zaposlitvenih načrtov, ugotavljanju ovir pri odločanju o izobraževanju ter odpravljanju teh ovir (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 22-23).

4.5.3 Poklicno in drugo svetovanje

Pripravo oziroma dopolnitev zaposlitvenih načrtov izvedejo z individualnim svetovanjem pri poklicnih svetovalcih, ki pomagajo kandidatom ugotoviti poklicne interese. Ugotavljajo tudi motiviranost kandidatov za izobraževanje in učenje. Tiste udeležence, ki izobraževanje končujejo, učijo veščin iskanja zaposlitve. Individualno svetovanje, povezano z odločitvami pred vključitvijo v program ter učnimi težavami brezposelnih, poteka tudi v lokalnih svetovalnih središčih za informiranje in svetovanje na področju izobraževanja odraslih (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 23).

4.5.4 Priprava kandidatov na nadaljnje izobraževanje

Osebe s pomanjkljivim predznanjem zavod za zaposlovanje pred vključitvijo v izobraževanje vključi v dejavnosti APZ, ki udeležence usposobijo za uspešno učenje – usposabljanje za vseživljenjsko učenje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 23).

4.5.5 Spremljanje

Zavod za zaposlovanje spremlja navzočnost udeležencev prek mesečnih poročil izvajalcev programov. Tudi za udeležence, ki se individualno vključijo v izobraževanje,

mora izvajalec pošiljati mesečna poročila. Zavod prav tako spremlja delo izvajalca izobraževanja in ponuja udeležencem individualno pomoč in svetovanje. Zavod spremlja še uspešnost udeležencev in obravnava tiste, ki ne izpolnjujejo pogodbenih obveznosti (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 24).

4.5.6 Učna pomoč

V organizirano učno pomoč za brezposelne se lahko vključijo vsi udeleženci, za katere se izkaže potreba po učni pomoči, in sicer za posamezen predmet v omejenem obsegu ur na podlagi ocene strokovnih sodelavcev območne službe.

Brezposelne osebe se vključujejo tudi v središča za samostojno učenje in svetovalna središča, kjer lahko utrjujejo že pridobljeno znanje, pridobivajo novo znanje in se posvetujejo o možnostih za nadaljnje izobraževanje.

Program izobraževanja za brezposelne osebe je dolgoročno načrtovan. V šolskem letu 2007/2008 se bo tako izvajal že deseto leto. Glavni namen je vključitev čim večjega števila brezposelnih oseb v programe izobraževanja za pridobitev formalne izobrazbe, prednostno za tiste poklice, pri katerih za izkazane potrebe po delavcih ni ustreznih kadrov. Tako poskuša program izobraževanja za brezposelne osebe približati izobraževanje in usposabljanje potrebam trga dela ter posledično zmanjševati neskladje med poklicno ponudbo in povpraševanjem (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2006, 24).

4.6 Programi za usposabljanje in izobraževanje v letu 2006 v OS Nova Gorica

Podatki o izobraževanju in usposabljanju v letu 2006 so iz letnega poročila, ki ga je izdala OS Nova Gorica za leto 2006.

V OS Nova Gorica so izdelali načrt za vključevanje v ukrepe in dejavnosti zaposlovanja, pri tem so upoštevali potrebe glede na strukturo brezposelnih oseb in predvideno denarno kvoto za posamezne dejavnosti, ki je bila na osnovi meril, predvsem stopnje brezposelnosti, načrtovana za OS Nova Gorica.

Brezposelne osebe oziroma delavci v postopku izgubljanja zaposlitve so se v letu 2006 vključevali v naslednje ukrepe APZ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007):

- poklicna orientacija in pomoč pri zaposlitvi (131 vključenih),
- usposabljanje in izobraževanje (1380 vključenih),
- spodbude za zaposlovanje (204 vključenih),
- neposredno ustvarjanje novih delovnih mest (83 vključenih),
- eksperimentalni programi.

Največ jih je bilo vključenih v programe usposabljanja in izobraževanja, zato bomo temu segmentu namenili več pozornosti.

Tabela 4.2 Udeleženci izobraževanj in usposabljanj v letu 2006 v Območni službi Nova Gorica Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje

VRSTA USPOSABLJANJA	Na novo vključeni v letu 2006	Izplačana sredstva v 000 SIT
Institucionalno usposabljanje	110	4.876
Računalniško opismenjevanje Phare	1021	8.069
Usposabljanje na delovnem mestu in integrirani programi usposabljanja	134	48.775
Formalno izobraževanje	53	32.097
Projektno učenje za mlade	32	3.221
Nacionalne poklicne kvalifik.	30	2.380
SKUPAJ	1.380	99.418

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007, 39.

Institucionalno usposabljanje

Pri institucionalnem usposabljanju si udeleženci pridobijo znanja, veščine in spretnosti za opravljanje različnih del in nalog. V letu 2006 je bilo v to vrsto izobraževanja vključenih 110 oseb. Zavod jim je kril stroške programov oziroma seminarjev, stroške prevoza ter stroške učnih gradiv. Največ zanimanja je bilo za jezikovne tečaje (angleščina, italijanščina, francoščina in nemščina), usposabljanje za delo v računovodstvu in za tečaj strojepisja. V jezikovne tečaje je bilo vključenih 75 oseb, v usposabljanje za dela v računovodstvu 14 oseb ter v tečaj strojepisja 14 oseb. Izobraževanje je do 31. 12.2006 končalo 75 oseb, druge osebe se bodo v dejavnosti vključevale še v letu 2007. Med tem časom je zaposlitev dobilo 12 oseb (10,9 %) (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Izboljšanje računalniške pismenosti brezposelnih oseb – Phare 2003

Prednostna naloga programa je zagotoviti oziroma nadgraditi osnovno znanje računalniške pismenosti brezposelnih oseb. Znanje, ki so si ga brezposelne osebe pridobile s programom, jim bo omogočalo večjo konkurenčnost na trgu dela glede na to, da smo v dobi informacijske tehnologije in je to znanje nujno potrebno. Udeleženci so se vključevali v motivacijske oziroma informacijske delavnice, kjer so jih seznanili s pomembnostjo osvojitve računalniških znanj za lažji vstop na trg dela. Lani je bilo vključenih 1021 udeležencev, od tega 436 v osnovnem, 476 v naprednem in 109 v specialističnem modulu. Udeležencem so bili povrnjeni potni stroški (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Usposabljanje na delovnem mestu in integrirani programi usposabljanja

Program vključuje osebe v delovne procese z namenom pridobiti znanja, veščine in spretnosti, ki so potrebni za opravljanje določenega poklica. Program poteka neposredno pri delodajalcu brez sklenitve delovnega razmerja. Brezposelnim osebam ponuja možnost za pridobitev veščin, ki so potrebne za zaposlitev na konkretnem delovnem mestu. Obenem ponuja delodajalcem možnost, da delavce usposobijo v skladu s potrebami podjetja in jih pozneje tudi zaposlijo. Na podlagi javnega poziva so v OS Nova Gorica v tovrstno usposabljanje vključili 125 oseb, od tega 86 žensk, kar je 68,8 % vseh udeležencev. Usposabljanje je uspešno končalo 108 oseb, od tega je dobilo zaposlitev 58 oseb (53 %).

Zavod je vključenim osebam kril stroške javnega prevoza in nadomestilo življenjskih stroškov v višini 60 % oziroma 70 % minimalne plače mesečno (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Formalno izobraževanje

Cilj »formalnega izobraževanja« je zmanjševanje strukturnega neskladja na trgu dela, povečanje fleksibilnosti na trgu dela ter dvig izobrazbene ravni brezposelnih oseb.

Formalno izobraževanje zajema vse izobraževalne programe od osnovne šole do dodiplomskih študijev. V letu 2006 je bilo vključenih 206 oseb. Prednost so imele osebe brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe ter osebe s poklicno oziroma strokovno izobrazbo, ki na tem področju ne morejo dobiti zaposlitve in so na zavodu prijavljene več kot šest mesecev.

Največ oseb je bilo vključenih v poklicno izobraževanje (93 oseb), v strokovno izobraževanje 78 oseb, v višje strokovne šole 11 oseb, v visoke strokovne šole 7 oseb, v univerzitetno izobraževanje 3 osebe in v splošno izobraževanje 15 oseb. Šolanje je uspešno končalo 78 oseb, 76 oseb šolanje nadaljuje, za 46 oseb pa je bilo odobreno podaljšanje roka za končanje izobraževanja. Zavod krije udeležencem stroške šolnine, javnega prevoza, stroške učnih gradiv, štipendijo, prispevke za obvezno zavarovanje ter morebitne druge stroške (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Projektno učenje za mlade in usposabljanje za življenjsko uspešnost

Projektno učenje za mlade (PUM) je namenjeno brezposelnim osebam od 15 do 25 let, ki so opustile šolanje. Spodbuja jih, da se vrnejo k izobraževanju ali se zaposlijo. Pridobijo si funkcionalna znanja, s katerimi si povečajo možnost za uspešno reintegracijo v šolsko okolje in vsakdanje življenje. V preteklem šolskem letu je bilo v tovrstno izobraževanje vključenih 28 oseb. Po izobrazbi so prevladovale osebe brez izobrazbe – 26 oseb. Dve osebi sta imeli II. stopnjo izobrazbe. Do 31. 12. 2006 je zaposlitev dobilo šest oseb, ki so uspešno končale usposabljanje. Stroške izvedbe programa krije ministrstvo za šolstvo in šport, stroški udeležencev pa se sofinancirajo s

sredstvi ESS. Udeležencem pripada povračilo stroškov javnega prevoza, povrne se jim plačilo prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje (če oseba ni zavarovana po družinskem članu) ter štipendija v skladu s predpisi o štipendiranju.

Usposabljanje za življenjsko uspešnost je namenjeno posameznikom, ki so se šolali deset let in manj in ki se vključujejo v nadaljnje formalno strokovno izobraževanje, da obnovijo ali pridobijo temeljno znanje in spretnosti, kar jim omogoča lažje obvladovanje nove snovi. Lani sta se izvajali dve delavnici, ki se ju je udeležilo 24 oseb. 18 oseb je bilo brez izobrazbe, 3 osebe so imele II. stopnjo in 3 osebe III. oziroma IV. stopnjo izobrazbe.

V času vključitve v program so imeli udeleženci pravico do nadomestila življenjskih stroškov v višini 30 % minimalne plače na mesec (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Skladi dela

Namenjeni so osebam, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve. Vključuje jih v različne dejavnosti, kjer si pridobijo nova znanja in izkušnje glede iskanja zaposlitve, kar jim pomaga pri ohranjanju zaposlitve pri istem delodajalcu ali prezaoplitvi k drugemu delodajalcu. V okviru OS Nova Gorica že sedem let uspešno deluje Sklad dela Posočje. V letu 2006 je bilo vključenih 115 oseb. Večina udeležencev je iz severne Primorske, majhen del z Obale (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Nacionalne poklicne kvalifikacije

Cilj vključevanja v nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) je povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb, dvig kvalifikacijske ravni ter zmanjševanje poklicnega strukturnega neskladja na trgu dela. Udeležencem zagotavlja pridobitev javne listine, ki izkazuje poklicno kvalifikacijo in stopnjo zahtevnosti del, ki jih posameznik obvlada. V letu 2006 je bilo izvedenih 33 vključitev v NPK (voznik, varnostnik, izdelovalec spletnih strani in maser).

S sredstvi Evropskega socialnega sklada se krijejo pravice vključenih oseb (nadmestilo življenjskih stroškov v višini 30 % minimalne plače, stroški učnih gradiv in stroški prevoza), stroški izvedbe programa za priprave na postopke ugotavljanja in potrjevanja NPK ter stroški postopka za preverjanje in potrjevanje (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

Usposabljanje na delovnem mestu in integrirani programi za invalide

V preteklem letu je bilo v programe usposabljanja na delovnem mestu in integrirane programe vključenih devet teže zaposljivih oseb. Te osebe so z letom 2005 končale program delovne vključenosti za invalide. Med letom sta dve osebi končali usposabljanje in se vključili v varstveno delovni center (VDC). Za ostalih sedem so bile izdelane ocene

Program izobraževanja za brezposelne osebe

zaposljivosti, na podlagi katerih so se zaposlili v podporni zaposlitvi (3 osebe), v zaščitni zaposlitvi (1 oseba), tri osebe pa so dobile odločbo o nezaposljivosti – vključene so bile v programe socialne vključenosti (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2007).

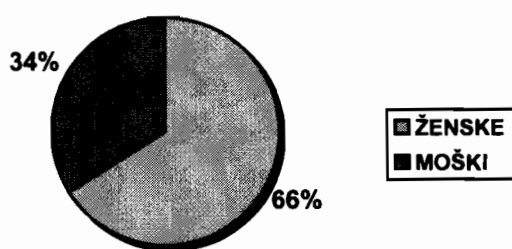
5 RAZISKOVALNI DEL (ANALIZA IN REZULTATI)

V obdobju od 26. 8. 2007 do 26. 9. 2007 sem v Območni službi Nova Gorica Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje izvedla anketo o izobraževanju brezposelnih, s katero sem želela dobiti podatke neposredno od brezposelnih oseb. Z anketo sem želela ugotoviti ali so bile te osebe vključene v kakršnokoli izobraževanje ali usposabljanje, kdo je bil pobudnik za vključitev ter v katera izobraževanja ali usposabljanja bi se še želeli vključiti.

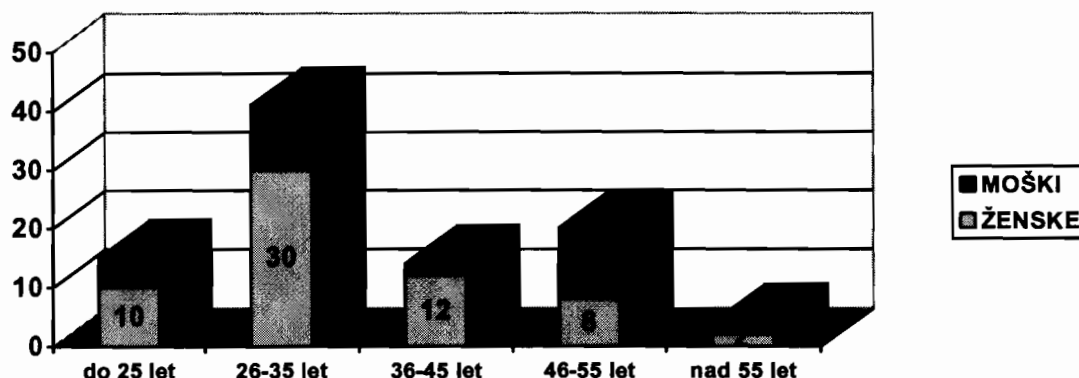
Anketa je obsegala dvanajst vprašanj, od katerih je bilo osem vprašanj zaprtega tipa z že danimi odgovori, štiri vprašanja pa so bila odprtega tipa. Svetovalkam na zavodu za zaposlovanje sem razdelila 200 kopij vprašalnika in v tem času je vprašalnik izpolnilo 94 anketirancev. Svetovalke so ankete razdelile brezposelnim osebam, ki so se v tem obdobju javile na zavodu za zaposlovanje. Konec avgusta je bilo v OS Nova Gorica prijavljenih 2.375 brezposelnih oseb. Anketa je torej zajela 4 % vseh brezposelnih v OS Nova Gorica.

Med 94 anketiranci je vprašalnik izpolnilo 62 žensk, kar je 66 % vseh anketirancev, in 32 moških, kar je 34 % vseh anketirancev.

Slika 5.1 Delež anketiranih moških in žensk

Slika 5.2 Starostna struktura anketirancev

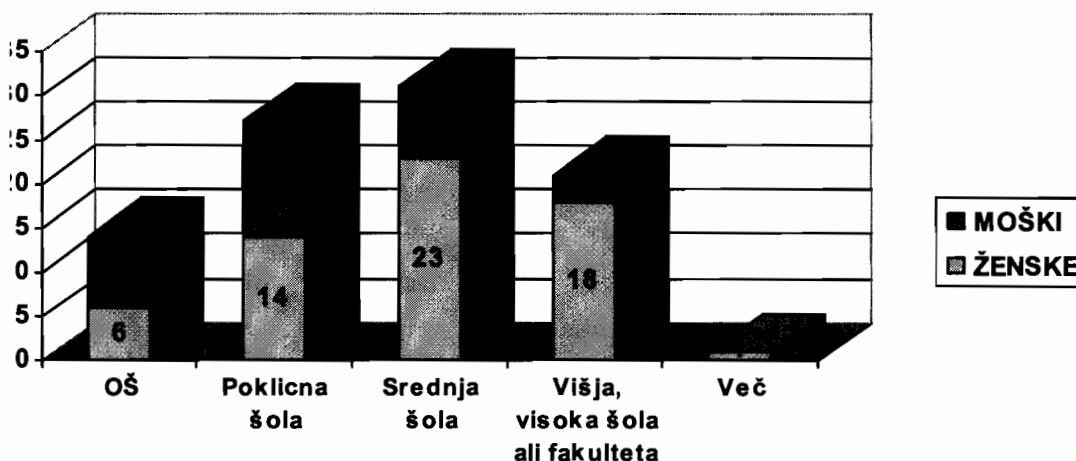

Anketirane osebe sem razdelila v pet različnih *starostnih skupin*. Največ oseb je bilo v skupini od 26 do 35 let, najmanj pa v skupini nad 55 let. Iz grafa je razvidno, da

je največ brezposelnih žensk v skupini od 26 do 35 let. Že letno poročilo OS Nova Gorica ugotavlja, da je ta skupina žensk teže zaposliva zaradi reproduktivne funkcije.

Glede na *izobrazbo* so bili anketiranci kar enakomerno porazdeljeni. 14 anketirancev ima končano osnovno šolo, 27 anketirancev poklicno šolo, 31 anketirancev srednjo šolo, 21 anketirancev pa višjo, visoko šolo oziroma fakulteto. Samo en anketiranec ima še višjo stopnjo izobrazbe.

Slika 5.3 Izobrazbena struktura anketirancev

Vprašanje, ki se je nanašalo na *število let delovne dobe*, je bilo odprtega tipa in je dopuščalo prosto izbiro odgovora. Med anketiranci je bilo 25 iskalcev prve zaposlitve brez delovne dobe ter osem starejših oseb z več kot 30 let delovne dobe. Do 15 let delovne dobe je imelo 40 brezposelnih oseb, od 16 do 30 let delovne dobe pa je imelo 21 oseb.

Povprečno število let delovne dobe anketiranih žensk je 9, povprečno število let delovne dobe anketiranih moških pa je 14.

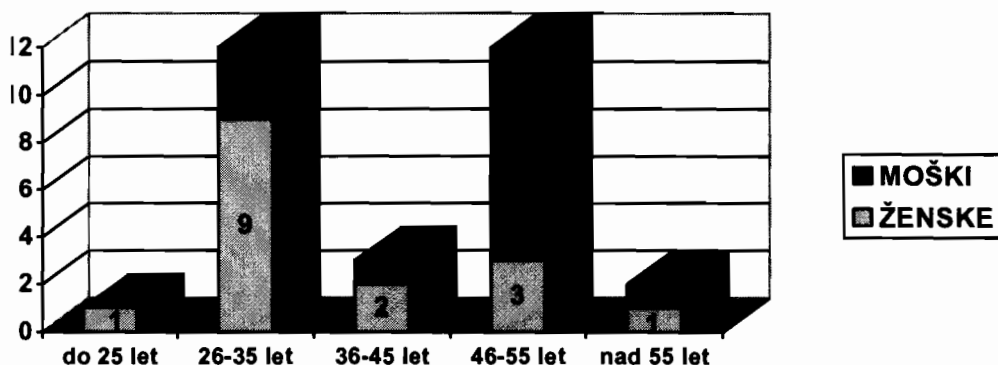
Odprtega tipa je bilo tudi vprašanje, ki se je nanašalo na to, *koliko časa so anketirane osebe prijavljene na zavodu za zaposlovanje*.

Na zavodu za zaposlovanje so anketirane brezposelne osebe prijavljene od enega meseca do osem let. Kar 64 oseb, kar pomeni 68 % vseh anketiranih, je prijavljenih eno leto ali manj.

Sedem oseb je prijavljenih približno dve leti, 11 oseb je prijavljenih tri leta, tri osebe so prijavljene štiri leta, pet oseb je prijavljenih pet let, tri osebe so prijavljene šest let, le ena pa osem let.

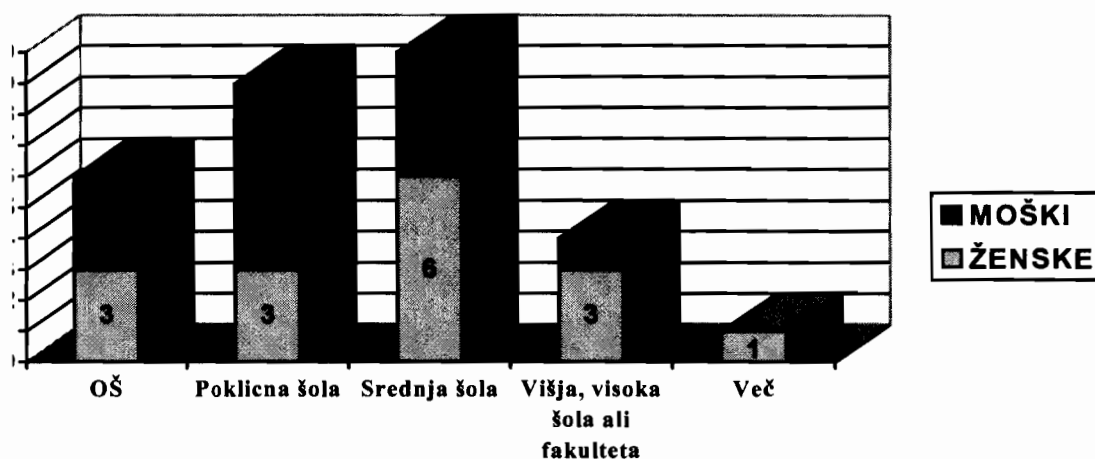
Osredotočila sem se na teh 30 oseb, ki so na zavodu prijavljene več kot eno leto. Kje je razlog, da so te osebe že toliko časa prijavljene na zavodu?

Med temi 30 osebami je 16 žensk in 14 moških. Med ženskami je največ (9 oseb) med 26. in 35. letom, med moškimi pa največ (9 oseb) med 46. in 54. letom.

Slika 5.4 Starostna struktura vzorca anketiranih teže zaposljivih oseb

Glede na stopnjo izobrazbe je med ženskami največ (6 oseb) s srednjo šolo, med moškimi pa je največ (6 oseb) s poklicno šolo. Šest oseb oziroma 20 % ima dokončano samo osnovno šolo.

Devet oseb ima nad 30 let delovne dobe, pet oseb pa prvič išče zaposlitev.

Slika 5.5 Izobrazbena struktura vzorca 30 anketiranih teže zaposljivih oseb

Glede na rezultate, ki sem jih dobila ob analiziranju 30 oseb, ki so več kot eno leto prijavljene na zavodu, sem ugotovila, da so najteže zaposljive ženske v starostni skupini od 26 do 35 let s srednjo šolo ter moški v starostni skupini od 46 do 54 let s poklicno šolo. Pri ženskah je vzrok najverjetneje reproduktivna funkcija, pri moških pa izguba moči za fizična dela. Zanimiva je tudi ugotovitev, da se je od teh 30 oseb samo 14 oseb udeležilo kakršnega koli izobraževanja ali usposabljanja.

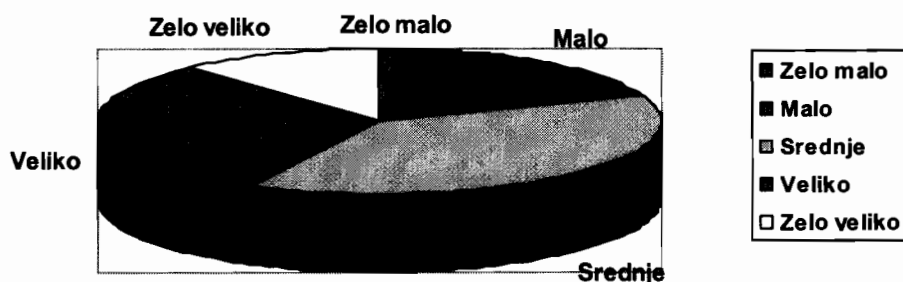
Brezposelnim osebam sem postavila tudi vprašanje: »V kolikšni meri mislite, da vpliva vaša stopnja izobrazbe pri iskanju zaposlitve?« Danih je bilo pet odgovorov: zelo malo, malo, srednje, veliko in zelo veliko.

Samo ena oseba se je odločila za odgovor »zelo malo«. Zanimivo je to, da ima ta oseba končano srednjo šolo in je na zavodu za zaposlovanje prijavljena že pet let. Za

odgovor »malo« se je odločilo 17 oseb, za odgovor »srednje« pa 36 oseb. Možnost »veliko« je izbralo 29 oseb, medtem ko je možnost »zelo veliko« izbralo samo 11 oseb.

Glede na rezultate je mogoče sklepati, da se brezposelni kar precej zavedajo vloge izobrazbene ravni pri iskanju zaposlitve.

Slika 5.6 Prikaz odgovorov o vplivu stopnje izobrazbe pri iskanju zaposlitve

Ker me je zanimalo, koliko so brezposelni pripravljene sami storiti na področju lastnega izobraževanja oziroma pridobivanja novih znanj in veščin, sem jim zastavila vprašanje: »Ali ste se v času brezposelnosti udeležili kakršnega koli izobraževanja ali usposabljanja?«

Med vsemi 94 anketiranimi se je izobraževanja oziroma usposabljanja udeležilo samo 37 oseb, od tega 29 žensk in osem moških. Na lastno pobudo se je izobraževanja oziroma usposabljanja udeležilo 13 oseb, 17 oseb je spodbudil zavod za zaposlovanje, šest oseb pa se je udeležilo izobraževanja tako na lastno pobudo kot na pobudo zavoda. Samo ena oseba je odgovorila, da ji je pobudo za vključitev v izobraževanje dala njena hčerka.

Na vprašanje »Katerega izobraževanja oziroma usposabljanja ste se udeležili?« so bili odgovori zelo različni, saj je bilo vprašanje odprtega tipa.

Anketirane osebe so se udeležile raznovrstnih tečajev, delavnic, izobraževanj ipd.

Največ se jih je udeležilo tečaja računalništva (ECDL) – 11 oseb. Jezikovnih tečajev se je udeležilo šest oseb, med temi je prevladovala italijanščina (4 osebe). Udeležili so se tudi tečajev knjigovodstva (2 osebi) in računovodstva (1 oseba). Dva udeleženca sta se udeležila tudi tečaja Autocada. Ta tečaj je namenjen strojnikom, gradbenikom, arhitektom in načrtovalcem ter pokriva spekter ravninskega in prostorskega oblikovanja in izdelovanja tehnične dokumentacije.

Delavnic se je udeležilo deset oseb. Prevladovali sta podjetniška delavnica (3 osebe) in delavnica »Poti do dela in zaposlitve« (3 osebe). Delavnice za iskanje zaposlitve sta se udeležili dve osebi, delavnice »Motivacija v izobraževanju odraslih« pa ena oseba. Delavnice o sredstvih EU se je udeležila samo ena oseba.

Ena oseba je končala osnovno šolo, ena oseba je bila vključena v poklicno izobraževanje, prav tako ena pa v srednješolsko izobraževanje.

Dve osebi sta se udeležili usposabljanja na delovnem mestu.

Tudi odgovori na vprašanje »Katerega izobraževanja oziroma usposabljanja bi se radi udeležili?« so bili različni.

Za jezike se zanima kar 17 oseb. Tudi za računalništvo je zelo veliko zanimanje (12 oseb). Drugi interesi pa so zelo različni; večšine komuniciranja, učenje pisanja prošenj in predstavitev na razgovoru, tečaj za voznika viličarja, tečaj za samozaposlitev, tečaj fotografije, tečaj Autocada, tečaj knjigovodstva, tečaj računovodstva in tečaj strojepisja.

V zvezi z nadaljnjim šolanjem se zanimajo predvsem za srednjo šolo (ekonomska šola, poklic kozmetični tehnik ipd.). Nekateri so dali splošne odgovore, kot so: strokovna področja, nadaljnje šolanje, šolanje, tečaji.

Ena oseba je izrazila željo po vključitvi v izobraževanje za delo s prizadetimi otroki.

Katera merila so po vašem mnenju najpomembnejša za delodajalca, ko izbira med kandidati za delovno mesto?

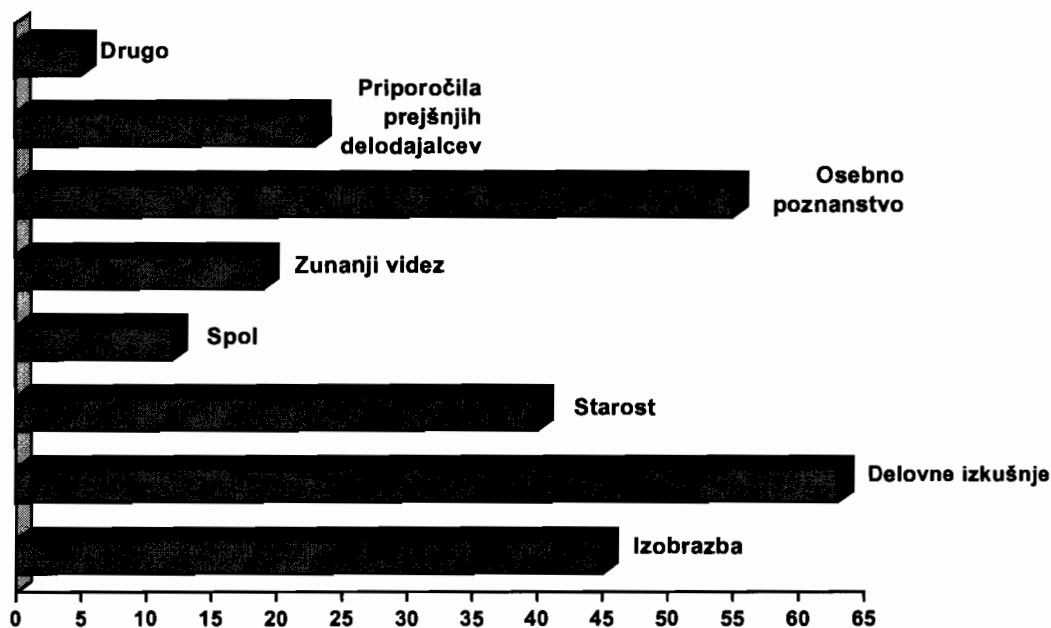
Tabela 5.1 Odgovori na vprašanje o merilih za izbiro za delovno mesto

ODGOVORI	ŠT. ODGOVOROV	V %
Izobrazba	45	17
Delovne izkušnje	63	24
Starost	40	15
Spol	12	5
Zunanji videz	19	7
Osebno poznanstvo	55	21
Priporočila prejšnjih delodajalcev	23	9
Drugo	5	2
SKUPAJ	262	100

Anketirane osebe menijo, da imajo pri izbiri kandidatov za delovno mesto največ vpliva delovne izkušnje in osebno poznanstvo. Sledi izobrazba, starost iskalca zaposlitve in priporočila prejšnjih delodajalcev. Po mnenju anketirancev zunanji videz in spol nista tako pomembni merili.

Pet anketirancev pa je izbralo možnost drugo in dopisalo: osebnostne lastnosti, zdravje in obvladovanje stroke.

Slika 5.7 Prikaz odgovorov o merilih pri izbiri kandidatov za delovno mesto

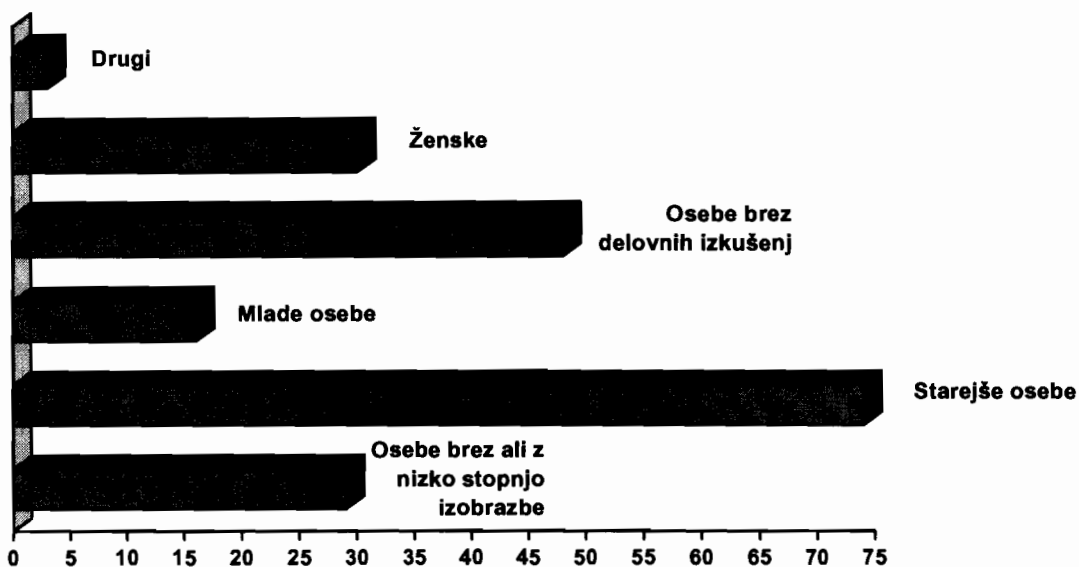
Kaj menite, katere skupine brezposelnih oseb so v najslabšem položaju pri iskanju zaposlitve?

Tabela 5.2 Število odgovorov na vprašanje o tem, katere skupine brezposelnih so v najslabšem položaju pri iskanju zaposlitve

ODGOVORI	ŠT. ODGOVOROV	V %
Osebe brez ali z nizko stopnjo izobrazbe	29	15
Starejše osebe	74	37
Mlade osebe	16	8
Osebe brez delovnih izkušenj	48	24
Ženske	30	15
Drugi	3	2
SKUPAJ	200	100

Anketiranci menijo, da so v najslabšem položaju pri iskanju zaposlitve starejše osebe ter osebe brez delovnih izkušenj. Sledijo ženske in osebe brez izobrazbe ali z nizko stopnjo izobrazbe ter mlade osebe. Trije anketiranci so izbrali odgovor drugi, pri čemer so navedli osebe z zdravstvenimi omejitvami in ustvarjalce.

Slika 5.8 Prikaz odgovorov o merilih pri izbiri kandidatov za delovno mesto

Z anketo sem želela pridobiti primarne informacije neposredno od brezposelnih oseb, njihovo mnenje ter njihove izkušnje. Vse ugotovitve so v skladu z ugotovitvami zavoda za zaposlovanje. Najteže so zaposljive starejše osebe, osebe z nizko stopnjo izobrazbe ter mlade ženske.

Za dolgotrajno brezposelne osebe se štejejo osebe, ki so več kot eno leto prijavljene na zavodu za zaposlovanje. Konec leta 2006 je bilo med brezposelnimi 48,2 % dolgotrajno brezposelnih oseb. Pri preučevanju vzorca tridesetih teže zaposljivih oseb sem prišla do ugotovitve, da so najteže zaposljive ženske v starostni skupini od 26 do 35 let s srednjo šolo ter moški v starostni skupini od 46 do 54 let s poklicno šolo.

Izobražuje se samo majhen del brezposelnih oseb, čeprav se v večini vsi zavedajo vloge izobrazbe pri pridobitvi delovnega mesta. Brezposelni imajo različne želje in ambicije v zvezi z izobraževanjem, vendar je v večini primerov pobudnik za njihovo vključitev v izobraževanje zavod za zaposlovanje. Žal so tudi sredstva, ki jih zavod nameni za izobraževanje omejena in ne omogočajo izpolnitev vseh želja brezposelnih oseb. Brezposelni bi morali več sami storiti na področju zvišanja lastne izobrazbene ravni in se vključevati v razne tečaje in usposabljanja, s katerimi bi pridobili dodatna znanja in veščine. To bi jim omogočalo lažjo pridobitev in ohranitev delovnega mesta.

Med prebiranjem literature sem naletela na zelo zanimiv način, kako si lahko vsak posameznik ustvari sliko o sebi, o svoji izobrazbi in o svojih željah ter si na tej podlagi postavi cilje, ki jih želi doseči na področju lastne izobrazbe in zaposlitve. Mislim, da bi to metodo morali uporabiti tudi na zavodu za zaposlovanje pri oblikovanju zaposlitvenega načrta.

Kot primer navajam osebo z dokončano srednjo šolo ekonomske smeri.

Tabela 5.3 Primer zaposlitvenega vzorca

KAJ IMAM?	KAJ/KJE LAHKO DELAM?	KAJ MI MANJKA?
POKLIC Ekonomski tehnik	DELOVNA PODROČJA OZ.	1. VI. stopnja izobrazbe (za delo na vodilnih mestih).
DELOVNE IZKUŠNJE Administracija, knjigovodstvo, prodaja, zbiranje in urejanje dokumentov, izdajanje računov	DELOVNA MESTA Knjigovodstvo, administracija, prodaja, računovodstvo, bančništvo zavarovalništvo,	2. Nadaljevalni tečajji jezikov. 3. Pridobitev licence iz zavarovalniških poslov.
DODATNA ZNANJA Angleški in italijanski jezik, računalniška znanja	menjalnice, lizing hiše ...	
OSEBNE ZNAČILNOSTI Komunikativnost, prijaznost, samozavest, urejenost	DELODAJALEC Računovodski servisi, razni zasebniki, banke, zavarovalne hiše, lizingne hiše, trgovine, vladne organizacije	
HOBIJI Plavanje, kolesarjenje, potovanja	ŽELJE Vodstvena mesta, področje zavarovalništva	
DRUŽINA Poročen		

Vir: Eržen in dr. 2004, 16.

Na ta način bi vsaka zaposlena ali brezposelna oseba dobila predstavo, kaj vse še mora storiti na področju lastne izobrazbe, da bo nekoč dosegla željeno delovno mesto.

6 SKLEP

Z zaključno projektno nalogo sem ugotovila, da sta glavna vzroka za brezposelnost neskladje med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili ter nizka izobrazbena raven. Brezposelnost najbolj ogroža starejše ljudi, mlade iskalce prve zaposlitve, dolgotrajno brezposelne ter ženske. Ta podatek so v anketi, ki sem jo izvedla, potrdile tudi brezposelne osebe same. Država posega na trg delovne sile z ukrepi, s katerimi poskuša zmanjšati razkorak med potrebami delodajalcev in ponudbo po delovni sili na drugi strani. Brezposelnim ponuja razna izobraževanja, usposabljanja, tečaje in predavanja, s katerimi jim želi pomagati pri iskanju zaposlitve.

Brezposelne osebe se zavedajo, da je izobrazba zelo pomembna za njihovo kariero, vendar se težko odločijo za vključitev v tovrstne programe. Največkrat da pobudo zavod za zaposlovanje, ki na podlagi zaposlitvenih načrtov brezposelnim omogoča vključitev v izobraževanje, jih napoti na tečaje ali jim omogoči udeležbo v raznih delavnicah.

Zaposlitveni vzorec, predstavljen v petem poglavju, zelo lepo prikazuje, kako bi vsakdo lahko ugotovil, kaj v življenju sploh želi početi in kako to doseči. V današnjih časih je na razpolago ogromno tečajev, šolanj ter predavanj, s katerimi bi si brezposelne osebe omogočile lažji dostop do zelenega dela.

V nalogi sem izpostavila tudi problem študentskega dela. Po eni strani je lahko mladim v veliko pomoč pri iskanju zaposlitve, po drugi strani pa onemogoča tistim, ki bi se radi redno zaposlili, dejansko zaposlitev. Žal se veliko delodajalcev raje odloča za zaposlitev študenta, saj jih res manj stane.

Z nalogo sem želela ugotoviti in predstaviti, kakšno je dejansko stanje na področju izobraževanja brezposelnih oseb. Čeprav se denarna sredstva, namenjena temu področju vsako leto povečujejo, ostaja v ozadju še veliko oseb, ki bi izobraževanje dejansko potrebovale, zato menim, da bi morali tudi brezposelni sami bolj poskrbeti za dvig lastne izobrazbe. Zavedati se namreč moramo, da je vsako novo pridobljeno znanje in vsaka nova izkušnja zelo dobra naložba v življenju. Mislim tudi, da v današnjih časih trditev »znanje je vir bogastva« še kako drži.

LITERATURA

- Andragoški center Slovenije. 1993. *Izobraževanje brezposelnih*. Zbornik. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Bezić, Tanja. 2006. *Informiranje in svetovanje za vseživljenjsko učenje in razvoj kariere v Sloveniji – stanje in perspektive*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Brenk, Erika. 2006. *Pregled ponudbe izobraževanja in učenja odraslih v Sloveniji v šolskem letu 2006/2007 – Poročilo in analiza*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Eržen, Janita, Andreja Sever, Jelka Rajić, Sonja Maleš, Stanislava Perčič, Lidija Batič, Dejan Bračko in Niko Gerlec. 2004. *Poti do dela in zaposlitve*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Hrovatin, Nevenka. 2004. *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Intihar, Stanka. 2003. *Kazalniki socialne povezanosti, 1996 – 2000*. [Http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=93](http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=93) (16.10.2003).
- Jereb, Janez. 1998. *Izobraževanje in usposabljanje kadrov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kajzer, Alenka. 2006. *Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve. 2006. *Program izobraževanja za brezposelne osebe za šolsko leto 2006/2007*. Ljubljana: Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve.
- Pirher, Sonja in Ivan Svetlik. 1994. *Zaposlovanje: približevanje Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja 2006. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 5/2007.
- Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2006. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 122/2005.
- Slivnik, Franc, ur. 1993. *Brezposelnost, izobraževanje in kariera*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Svetlik, Ivan, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc. 2002. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Svetlik, Ivan, Tanja Vilič Klenovšek, Sonja Klemenčič in Samo Hribar. 1993. *Izobraževanje in trg dela*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Velikonja, Marija. 1998. *Brezposelni v izobraževanju*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Zaletel, Aleš. 2006. *Kako uspešno iskati zaposlitev?* Ljubljana: Moje delo.

Literatura

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2003. *Gradivo za strokovne izpite*.
Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2007. *Letno poročilo 2006*. Nova Gorica:
Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
UNIVERSITÀ DEL LITORALE
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER
FACOLTÀ DI MANAGEMENT DI CAPODISTRIA

Datum: 24-12-2007

Sektor	Številka	Priloga	Vredn.
REF	14510/07		